

การประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องน้ำในลัทธิเต๋าเพื่อการดำเนินชีวิต

An Application of the Concept of Water in Taoism for Daily Life

อภินันท์ ธรรมอินทร์ลาด^{1*}, รัตนะ ปัญญาภา², ชูไห่ แยัน³
Apinun Thaminlad^{1*}, Rattana Panyapa², Shu Haiyan³

สาขาวิชาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์¹
Chinese Program, Faculty of Liberal Arts, Kalasin University¹
สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี²

Social Studies Program, Faculty of Education
Ubon Ratchathani Rajabhat University²

นักวิชาการอิสระ³

Academic Freelancer³

*Corresponding author, email: apinun.th@ksu.ac.th

(Received: May 21, 2021 | Revised: November 14, 2021 | Accepted: December 8, 2021)

บทคัดย่อ

บทความนี้ นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับน้ำในลัทธิเต๋าซึ่งเราเลือกใช้เป็นแกนกลางทางความคิดในการเสนอแนวคิดและหลักปฏิบัติต่าง ๆ คนดีมีคุณธรรมในลัทธิเต๋า คือคนที่ใช้ชีวิตเรียบง่าย อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ขัดแย้งต่อกฎธรรมชาติหรือเต๋า เหมือนน้ำที่ให้ประโยชน์ให้แก่สรรพสิ่งแต่ไม่แก่งแย่งหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อสิ่งเหล่านั้น ในขณะที่เดียวกันก็อยู่ในที่ที่ต่ำสุด ในบทความนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอ 2 ประเด็น คือ แนวคิดเรื่องน้ำในลัทธิเต๋า และคำสอนของลัทธิเต๋าที่สัมพันธ์กับ

แนวคิดเรื่องน้ำ และนำเสนอบทสรุปว่าด้วยการประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องน้ำในลัทธิเต๋าในการดำเนินชีวิต 3 ประการ คือ 1) หลักปฏิบัติภายในตน ได้แก่ หลักคำสอนอันเป็นรัตนตรัย ความเมตตากรุณา ความกระหมัดกระหม่อม ความอ่อนน้อมถ่อมตน และหลักปฏิบัติอีก 3 ประการ คือ เข้าใจตัวเอง ชนะตนเอง และสันโดษ 2) หลักปฏิบัติต่อผู้อื่น คือ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา และการไม่เห็นแก่ตัว และ 3) หลักปฏิบัติของนักปกครองที่สำคัญ คือ อ่อนน้อมต่อประชาชน

คำสำคัญ: แนวคิด, น้ำ, ลัทธิเต๋า

Abstract

This article introduces the concept of water in *Lao Tzu's Taoism*. *Lao Tzu* uses nature's representative water as the center of thought to present ideas and practices in *Taoism*. The superior man lives a simple life, humble, not contradicting natural laws or Tao, like water that benefits all things, but does not compete with them while it is in the lowest place. In this article, two points are presented: the concept of water in Taoism and the teachings of *Taoism* related to the concept of water. And finally, the article was concluded by three principles to apply the concept of water in the Taoism in life: 1) The inner practice is the precious doctrines, namely, benevolence, parsimony, and humility, and three other sub-principles: self-understanding, self-win and solitude; 2) The principle of treating

others is to please and sympathize them and be unselfish; and 3) The ruler's main concept is humility towards the people.

Keywords: Concept, Water, Taoism

1. บทนำ

เมื่อกล่าวถึงลัทธิเต๋าหรือลัทธิเต๋า (Taoism) คนส่วนใหญ่จะเข้าใจว่า เล่าจื๊อ (Lao Tsu) เป็นผู้ก่อตั้ง แต่ตามบันทึกประวัติศาสตร์ลัทธิเต๋าก่อเกิดขึ้น ภายหลังจากเล่าจื๊อหลายร้อยปีจากความเชื่อเรื่องการบูชาพระเจ้าประจำธรรมชาติต่าง ๆ ตามความเชื่อดั้งเดิมของจีนผสมกับความเชื่อในวิชาเล่นแร่แปรธาตุผลิตยาสมุนไพร สำหรับกินให้มีอายุยืน ที่เรียกว่า ยาอายุวัฒนะหรือยาทิพย์ ผู้ที่ตั้งลัทธิเต๋า คือนักพรตชื่อเต๋าเต๋าลิ่ง และได้ยกเล่าจื๊อขึ้นเป็นเจ้าลัทธิโดยใช้คัมภีร์เต๋าเต็กเก็งเป็นคัมภีร์ของลัทธิ (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2514, น.182) เล่าจื๊อเจ้าลัทธิเต๋าเป็นผู้ที่มีความสนใจในปัญหาทางการเมือง สังคมและศีลธรรม แต่ปัญหาที่ให้ความสนใจมากที่สุดได้แก่ ธรรมชาติและชีวิต ท่านได้กำหนดคำสอนทางด้านจริยธรรมจากธรรมชาติและชีวิต จนเกิดเป็นลัทธิเต๋า ที่เน้นเรื่องธรรมชาติและชีวิตเพราะเต๋าคือหลักการยิ่งใหญ่ที่สุดที่ครอบคลุมแนวทางของธรรมชาติ (ธนู แก้วโอภาส, 2542, น. 47-48) ด้วยเหตุนี้ เล่าจื๊อที่ถือกันว่าเป็นศาสดาจึงไม่มีส่วนรู้เห็นเลยว่าตนได้รับการยกย่องให้เป็นศาสดา ด้วยเหตุนี้ คำสอนของลัทธิเต๋าดังนั้นมี 2 ลักษณะคือ ถ้าเป็นแบบลัทธิเต๋าของเล่าจื๊อ ก็เป็นธรรมเนียม เรียกว่า *เต๋วเจี๋ย* แต่ถ้าเป็นอย่างคำสอนของเต๋ยเต๋าลิ่งและสังฆราชของลัทธิเต๋าคงต่อ ๆ มา ก็เป็นแบบไสยศาสตร์หรือรหัสนิยม (Mysticism) ศาสนาเต๋ามีลักษณะอย่างนี้เรียกกันว่า *เต๋วเจี๋ยว*

คำสอนที่สำคัญประการหนึ่งในลัทธิเต๋า คือ คำสอนเกี่ยวกับน้ำ หรือการใช้ น้ำมาเป็นส่วนสำคัญในคำสอนของเล่าจื้อ และคำสอนทั่วไปในด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในคัมภีร์เต๋าเต็กเก็ง ก็จะพบว่า เน้นการประพฤติตนให้สอดคล้องกับ คุณสมบัติของน้ำ ไม่ว่าจะเป็นนักปกครอง หรือบุคคลที่อยู่ในสถานะอื่น ๆ ประเด็นเรื่องน้ำ จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจในลัทธิเต๋า ผู้เขียนจึงมีความประสงค์ที่จะนำเสนอประเด็นนี้ โดยจำแนกเป็น 3 ประเด็นย่อย คือ แนวคิดเรื่องน้ำในลัทธิเต๋า คำสอนของเต๋าที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องน้ำ และรูปแบบการประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องน้ำในลัทธิเต๋าในการดำเนินชีวิต

2. แนวคิดเรื่องน้ำในลัทธิเต๋า

เล่าจื้อได้รับยกย่องว่าเป็นนักปราชญ์จีนคนแรกที่ได้นิพนธ์ตำราวิชาการขึ้นมาในประวัติศาสตร์จีน คือ เต๋า เต็ก เก็ง หรือเต๋า เต้อ จิง เนื้อหาของตำรามีสองภาคคือ ภาคเต๋า ว่าด้วยสากลจักรวาล และภาคเต็กที่ว่าด้วยชีวิตในสากลจักรวาลเกี่ยวกับเรื่องชีวิต แนวคิดของเล่าจื้ออยู่บนพื้นฐานที่ว่า เชื่อว่า ชีวิตเกิดจาก “เต๋า” ซึ่งเป็นเป็นสิ่งอยู่เหนือประสบการณ์ บรรยาย ไม่ได้ เป็นปฐมเหตุของสรรพสิ่งและแทรกซึมอยู่ทั่วไป ไม่มีเบื้องต้น ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่สามารถสัมผัสได้ มีสถานะเป็นนิรันดร์ ไม่มีวันสิ้นสุดหมดเป็นพลังอยู่เบื้องหลังการ เคลื่อนไหวของสรรพสิ่ง ซึ่งตามลักษณะนี้เหมือนเต๋าจะเป็นพระเจ้า แต่ก็ไม่ใช่พระเจ้า แต่เป็นพลังหรืออำนาจที่หลังไหลท่วมทับทุกสิ่งทุกอย่าง มีความรัก ทะนุถนอม แต่ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องหรือยึดถือสิ่งใดเป็นเจ้าของทำงานอย่างนุ่มนวลและสงบเสงี่ยม เพื่อให้ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ บุคคลผู้ดำเนินชีวิตสอดคล้องกับเต๋าจะเป็น คนมีระเบียบ ไม่หุนหันพลันแล่น พฤติกรรมของเขาจะสงบระงับและสันโดษ

เมื่อพิจารณาลักษณะของเต๋าแล้ว จะพบว่า เล่าจื่อให้ความสำคัญกับธรรมชาติ คือสภาพที่เป็นไปโดยธรรมชาติ ธรรมดา หรือสัจธรรมนั่นเอง ความเป็นไปของธรรมชาติย่อมหมุนเวียนอยู่เป็นนิตย์ เพียงแค่สังเกตฤดูกาลก็จะเห็นฤดูร้อน ฤดูฝนและฤดูหนาว วนเวียนผลัดเปลี่ยนกันอยู่เรื่อยไป เมื่อถึงฤดูแล้ง ไร่ไม้จะแห้งและร่วงหล่น พอถึงฤดูฝน ต้นไม้จะผลิดอก ออกใบ และออกผลใหม่ จนมาถึงฤดูหนาวจึงจะได้รับการพักผ่อนจนตลอดฤดู ไม่ต้องทำงาน ไม่ออกดอกออกผล แต่ไม่ได้แปลว่าต้นไม้ตาย

จากเหตุผลข้างต้น ทศนะเกี่ยวกับธรรมชาติของเล่าจื่ออาจจะสรุปได้ว่าชีวิตเกิดจากเต๋า และในที่สุดก็จะกลับคืนสู่เต๋า ดังนั้น เป้าหมาย สูงสุดของชีวิตในทรรศนะของเล่าจื่อก็คือการเข้าถึงเต๋านั้นเอง เต๋ามีลักษณะเป็นสภาวะธรรม ไม่มีรูปร่าง ไม่มีตัวตน ไม่มีอะไร ไม่เป็นอะไร แต่เป็นบ่อเกิดของทุกสิ่งทุกอย่าง เต๋าไม่มีเบื้องต้น ไม่มีที่สุด แต่เต๋าก็เป็นมูลเหตุแห่งเบื้องต้น และที่สุดของสิ่งทั้งหลาย แต่ไม่มีชีวิต แต่เต๋าก็เป็นผู้ให้มีชีวิตแก่ทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ไม่ไขว่ตู่ไม่มีเบื้องต้น ไม่มีที่สุด แต่เต๋าก็เป็นมูลเหตุเบื้องต้น และที่สุดของสิ่งทั้งหลาย เต๋าไม่มีชีวิต แต่เต๋าก็เป็นผู้ให้มีชีวิตแก่ทุกสิ่งทุกอย่าง เช่น ภูเขาสูง เหวลึก น้ำไหล ลมพัด ปลาย่ายอยู่ในน้ำได้ นกบินอยู่ในอากาศได้ก็เพราะเต๋า ไม่ปรากฏว่าเต๋าทำอะไร แต่ทุกสิ่งทุกอย่างก็เป็นผลแห่งการกระทำของเต๋า เต๋าในที่นี้ก็คือธรรมชาตินั่นเอง ลัทธิเต๋าก็คือลัทธิถือธรรมชาติ ไม่ใช่เรื่องเหลวไหล เพราะทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามกระบวนการธรรมชาติ เช่น ร่างกายเป็นสิ่งวิจิตรพิสดารยิ่งกว่ามนุษย์สร้างขึ้น ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นผลแห่งการสร้างสรรค์ปรุงแต่งและบันดาลของธรรมชาติ

จากแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติดังกล่าว ในคัมภีร์เต๋าเต็กเก็ง เล่าจื่อจึงมักกล่าวถึงน้ำในฐานะสิ่งที่ใช้เปรียบเทียบเปรียบเทียบในการดำเนินชีวิตหรือปฏิบัติตนของมนุษย์ ดังคำที่เล่าจื่อกล่าวว่า “ธรรมชาติเป็นของบริสุทธิ์ น้ำบริสุทธิ์ ไพอบริสุทธิ์” เล่าจื่อจึงสอนให้คนเอาอย่างธรรมชาติ และรักษาธรรมชาติ อย่างที่

ธรรมชาติรักษาตัวเองอยู่เสมอ ทุกสิ่งทุกอย่างที่ธรรมชาติ ทำไว้ดีแล้ว ไม่จำเป็นที่มนุษย์จะต้องไปทำอะไรขึ้น ถ้าจำเป็นจะต้องตบแต่งธรรมชาติก็คงจะตบแต่งมาแล้ว ธรรมชาติฉลาดกว่ามนุษย์เป็นอันมาก สร้างสิ่งที่มนุษย์ทำไม่ได้ไว้ให้เห็นมากมาย เมื่อธรรมชาติทำไว้แค่นั้น มนุษย์ก็ควรพอใจอยู่แค่นั้น ความเดือดร้อนของมนุษย์อยู่ที่ความไม่พอใจในสิ่งที่ธรรมชาติให้ไว้ พยายามจะอวดดีกว่าธรรมชาติมนุษย์จึงประสบกับหายนะ ดังคำกล่าวของท่านชงจื่อว่า “ไม่มีความหายนะใด จะยิ่งใหญ่ไปกว่า ความไม่พอใจในส่วนที่เป็นของตน” (หลวงวิจิตรวาทการ, 2494, น. 366-367)

นอกจากนี้ แม่น้ำ ทะเล มหาสมุทร ที่จัดว่าเป็นแหล่งน้ำอันยิ่งใหญ่กว่าลำธารทั้งหมดก็เพราะทะเลมหาสมุทรอยู่ต่ำกว่าลำธาร ฉะนั้นผู้ปรารถนาจะเป็นจอมคนอยู่เหนือประชาชนพึงบำเพ็ญตนให้ปากกับใจตรงกัน และไม่แก่งแย่งผลประโยชน์ของประชาชน ผู้ทำตนได้เช่นนี้ประชาชนก็ยินดีสนับสนุนเขาโดยไม่เอือมระอา เล่าจื๊อจึงสอนให้นักปกครองใช้ชีวิตดูจุน้ำ เพราะธรรมชาติของน้ำย่อมไม่ฝืนกับสถานการณ์ เช่น น้ำในขุดก็มีรูปร่างอย่างขุด น้ำในโอ่งก็มีรูปร่างอย่างโอ่ง แต่ความเป็นน้ำก็ไม่สูญหายไป นักปกครองที่ดีจะต้องปรับปรุงตัวให้เข้ากับสถานการณ์สิ่งแวดล้อม และไม่เสียคุณสมบัติอุดมการณ์ ย่อมทำให้เขาปลอดภัยปราศจากศัตรูและเป็นผู้ปกครองที่ดี การดำเนินชีวิตที่ดี คือ การดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ใช้ชีวิตที่ดำเนินไปตามธรรมชาติไม่ดั้นรนฝืน ธรรมชาติ มิฉะนั้นก็จะประสบกับปัญหาและความทุกข์นานาประการ ดังที่เล่าจื๊อกล่าวไว้ว่า “คนที่เขย่งเท้ายอมยืนอยู่ได้ไม่นาน, คนที่ก้าวเท้ายาวเกินไป ย่อมเดินไปได้ไม่ไกล, คนที่ชอบแสดงตนจะไม่ได้รับการยกย่อง, คนที่ชอบโอ้อวดจะไม่ได้รับอะไร” (สุรินทร์ การะนนท์ และ ประสิทธิ์ กุลบุญญา, 2543, น.102) ทั้งนี้ เพราะโดยธรรมชาติ มนุษย์มีความต้องการเพียงสิ่งจำเป็นต่อชีวิต เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น

และมองในระดับสูงส่งกว่านั้น สิ่งที่เป็นสำหรับมนุษย์ คือ การอบรมจิตใจให้เข้าถึงเต๋าเท่านั้น เต๋านี้ก็มีความสุขแล้ว ไม่จำเป็นต้องพยายามคิดผลิตภัณท์ต่าง ๆ เกินความจำเป็นในการครองชีพมาสนองยั่วความสุขเยือกเยียนของคน

จากปรากฏการณ์ในโลกจะพบว่า ยิ่งมนุษย์ผลิตสิ่งต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ความทะเยอทะยานอยากของมนุษย์ก็ยิ่งมากขึ้น เป็นตัวที่ก่อให้เกิดความทุกข์อันเป็นผลมาจากความโลภนั้น มาทำลายเผาผลาญชีวิตของตนเอง และเมื่อคนเราเกิดความโลภขึ้น ก็พยายามแสวงหาวิถีทางสนองความโลภของตน ซึ่งจะเป็นสาเหตุให้สังคมไม่สงบสุข เพราะมนุษย์ไม่เข้าถึงเต๋า ใช้ความเฉลียวฉลาดคอบโกยผลประโยชน์จากธรรมชาติเข้าตัว เล่าจื้อจึงสอนให้ครองชีวิตอย่างเรียบง่ายตามธรรมชาติ คือกินอิ่ม นอนหลับ อยู่สบาย สิ่งที่เกี่ยวข้องกับวัตถุทั้งปวงควรยกเลิกร้างหมด โดยตระหนักว่า มนุษย์ จะต้องทำตนให้สอดคล้องกับธรรมชาติและเป็นมิตรกับธรรมชาติจึงจะมีความสุขที่แท้จริง อันเป็นวิถีที่เรียกว่า “บรรลุเต๋า”

3. คำสอนของลัทธิเต๋าที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องน้ำ

เมื่อแก่นของคำสอนเล่าจื้อคือเต๋า ดังนั้นคำสอนในมิติต่าง ๆ ของเล่าจื้อจึงสัมพันธ์กับธรรมชาติโดยเฉพาะน้ำ ดังจะเห็นได้จากคำสอนดังต่อไปนี้

3.1 หลักคำสอนอันเป็นรัตนตรัย (แก้ว 3 ประการ)

สิ่งที่เล่าจื้อสอนให้ปฏิบัติเพื่อความอยู่ดีของสังคม คือ รัตนะ 3 ประการ ดังที่เล่าจื้อได้ กล่าวไว้ว่า “ชาวโลกทั้งปวงกล่าวว่าข้าพเจ้าเป็นนักปราชญ์ ข้าพเจ้าหาได้เป็นดังคำกล่าวของคนทั้งหลาย แต่ข้าพเจ้ามีสมบัติอันเป็นแก้ว 3 ประการ อยู่ในตัวข้าพเจ้า ที่คนทั้งหลายควรดูแลและรักษากันไว้ให้ดี คือ 1) ความเมตตากรุณา 2) ความกระหมัดกระหม่อม และ 3) ความอ่อนน้อมถ่อมตน” เล่าจื้อให้เหตุผลว่า เพราะมีความเมตตากรุณา บุคคลก็ไม่ต้องกลัวอะไร

ทั้งนั้นถ้าละทิ้งเมตตากรุณา รักษาไว้แต่ความกลัวหาญ, เพราะมีความกระหมัด กระหม่อม บุคคลก็ร่ำรวยได้ แต่ถ้าละทิ้งความสำรวม ก็จะไม่รักษาไว้แต่อำนาจ, เพราะมีความอ่อนน้อมถ่อมตน บุคคลก็สามารถมีสติปัญญาเจริญเต็มที่ได้ ถ้าละทิ้งการตามหลัง แต่ชอบรุดออกหน้า เขาก็ตาย (คุณ โทซันธ์, 2537, น. 168) หลักการนี้แสดงให้เห็นว่า คำสอนของเล่าจื้อเน้นธรรมชาติ คือ เต๋า และหมายถึง คุณธรรมอันสูงสุด ซึ่งไม่อาจจับต้องได้ ไม่มีตัวตน เต๋ามีอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่าง และปรากฏเป็นตัวตนก็ได้โดยธรรมชาติ เป็นบ่อเกิดแห่งพลัง ซึ่งถ้าเราสนใจในกฎของธรรมชาติ เราจะได้พลังนั้นและจะได้มาก็ต่อเมื่อเข้าถึงเต๋าเท่านั้น ธรรมชาตินี้จะอธิบายเป็นคำพูดไม่ได้ ดังคำกล่าวของเล่าจื้อในคัมภีร์เต๋าเต็กเก็ง ดังนี้

- 1) ผู้พูดมักไม่รู้ ผู้รู้มักไม่พูด (บทที่ 56)
- 2) โขคร้ายย่อมเป็นที่พิงพิงของโชคดี โชคดีเลาก็ย่อมเป็นที่หลบมุมของโชคร้าย (บทที่ 56)
- 3) พึงตอบแทนความชั่วด้วยความดี พึงรู้ว่าผู้ที่รับปากง่ายเกินไป มักเป็นคนเชื่อถือวางใจไม่ได้ ส่วนผู้ที่เห็นกิจกรรมเป็นเรื่องง่ายเกินไป มักเผชิญอุปสรรค (บทที่ 63)
- 4) ผู้มีความรู้ แต่ทำตัวเหมือนว่าไม่รู้จักอะไรเลยเป็นผู้ประเสริฐ ผู้ไม่มีความรู้แต่ทำตัวว่าเป็นผู้รู้อะไรต่างๆ เป็นผู้ไม่ประเสริฐ (บทที่ 71)
- 5) คำพูดที่ออกมาจากความจริงใจมักจะไม่ไพเราะ คำพูดที่ไพเราะมักจะไม่ใช่ความจริงใจ คนดีย่อมไม่พูดโต้เถียงเพื่อตัวของเขาเอง คนที่ขอบพูดโต้เถียงเพื่อตัวของเขาเอง มักไม่ใช่คนดีจริง ผู้ที่รู้จริงย่อมไม่จำเป็นต้องรู้อะไรมาก คนที่รู้อะไรมาก มักจะไม่ใช่คนรู้จริง (บทที่ 81) (Mitchell, 1988)

จากคำสอนดังกล่าว จะเห็นว่า เล่าจื๊อสอนเน้นในเรื่องของความอ่อน น้อมถ่อมตน เสมือนมหาสมุทรอันเป็นแหล่งน้ำที่ยิ่งใหญ่แต่อยู่ต่ำสุดกว่า แหล่งน้ำ ลำธารทั่วไป ดังที่เล่าจื๊อมักเปรียบเทียบชีวิตมนุษย์เป็นเหมือนน้ำ เช่น คนดีที่สุดในเหมือนน้ำ น้ำให้ประโยชน์แก่สิ่งทั้งปวง และไม่พยายามแก่งแย่งกับสิ่งใด น้ำก็กักขัง อยู่ในที่ต่ำสุดซึ่งเป็นทีที่ใกล้เตา (दन्य षाययोथा, जित्तं फेोकफोंग, อรุณ หวานนุ่ม และสุบรรณ ชันเงิน, 2519, น. 67-68)

3.2 การเอาใจเขามาใส่ใจเราและไม่เห็นแก่ตัว

เล่าจื๊อมีทัศนะว่า โดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์เป็นคนดี มีความรักสุข เกียรติทุกข์เหมือนกัน มีความสุจริตใจต่อกัน แต่เมื่อมนุษย์ปรุงแต่งธรรมชาติมาก เกินไป ใช้ความรู้ความฉลาด จัดสร้างระเบียบประเพณีต่าง ๆ และสร้าง ความเจริญทางวัตถุมากขึ้น มนุษย์ก็กลายเป็นคนเห็นแก่ตัว มุ่งแก่งแย่งแข่งขันแสวงหา ผลประโยชน์ ศีลธรรมที่มีอยู่โดยธรรมชาติก็หมดไป ดังคำกล่าวของเล่าจื๊อ (อ้างถึง ใน (ประสาร พลเยี่ยม และ สุรพันธ์ ทับสุวรรณ, 2521, น. 126-127) ดังต่อไปนี้

- 1) คนใดในโลก เมื่อรู้จักความงามเกิดขึ้นแล้ว ความไม่งามก็เกิดขึ้น เมื่อ รู้จักความดี ความชั่วก็เกิดขึ้น เมื่อมีความยากความง่ายก็เกิดขึ้น
- 2) การทำสงครามคือการทำลายธรรมชาติ เพราะผลของสงครามทำให้เกิด ความปั่นป่วนทางเศรษฐกิจ เกิดโรคระบาด เพราะสงครามแต่ละครั้งทั้งผู้ชนะ และผู้แพ้ล้วนขาดทุน เพราะต่างฝ่ายต่างล้มตายไปด้วยกัน
- 3) นักปกครองตามแบบธรรมชาตินิยมที่ดีต้องทำงานให้เป็นผู้ตามหลัง ประชาชน แต่เขากลับจะได้เป็นผู้นำของประชาชน พึงสละความเห็นแก่ตัว เมื่อ สละความเห็นแก่ตัวแล้วผลงานก็จะมีเออะเยอะเหลืออยู่
- 4) ผู้มีเมตตาย่อมมีความแก่กล้า ผู้ที่รู้จักประหยัดย่อมเป็นผู้ที่มีโภค ทรัพย์สมบูรณ์และไม่เด่นล้ำหน้าประชาชน เขาย่อมได้เป็นผู้นำประชาชนโดยแท้

5) คนที่เขย่งเท้าเพื่อที่อยู่เหนือคนอื่น ผู้นั้นย่อมยืนอยู่ได้ไม่นาน คนที่ก้าวเท้ายาวเกินไปเพื่อจะล้ำหน้าคนอื่นย่อมไปได้ไม่ไกล คนที่อวดอ้างตัวเองว่ามีพระเดชพระคุณมากมายนั้น เป็นคนจัญไรเหมือนกลองดังเอง ไม่มีคนตีดังเอง ฉะนั้น

จากคำสอนของเล่าจื้อข้างต้นอาจสรุปได้ว่า ความขัดแย้งไม่ว่าจะรูปแบบใดล้วนก่อให้เกิดความปั่นป่วนทางเศรษฐกิจ เกิดโรคระบาด โดยเฉพาะในภาวะสงครามไม่มีใครแพ้ชนะอย่างแท้จริงทั้งผู้ชนะและผู้แพ้อันขาดทุน เพราะต่างฝ่ายต่างมีผู้คนล้มตาย ดังนั้น นักปกครองหรือคนดีมีคุณธรรมต้องทำงานในฐานะผู้ตามหลังประชาชน ไม่ใช่เป็นผู้นำกดขี่ประชาชน สำคัญยิ่งไปกว่านั้น คือ ควรละความเห็นแก่ตัว มีเมตตา ประหยัดอดออมเพื่อโภคทรัพย์ที่สมบุรณ์และไม่เด่นล้ำหน้าประชาชน อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่อวดอ้างหลงอำนาจเหมือนกลองจัญไรที่ไม่มีคนตีแต่ดังเอง

3.3 ความอ่อนน้อมต่อประชาชนในฐานะหลักการสำคัญของนักปกครอง

เล่าจื้อสอนให้คนเราดำเนินชีวิตให้กลมกลืนกับธรรมชาติ และเลียนแบบวิถีธรรมชาติให้มากที่สุด คืออ่อนโยน ประณีประนอม และให้อภัย โดยเฉพาะชนชั้นสูงหรือชนชั้นปกครอง คนจะทำดีและทำชั่วไม่ต้องมีกฎหมายบังคับ แต่ปล่อยให้ธรรมชาติให้คุณและลงโทษเอง ให้เอาธรรมะเข้าสู่ธรรม เอาความสัตย์เข้าสู่สัตย์ เอาความดีเข้าสู่ความชั่ว ดังคำกล่าวของเล่าจื้อที่ว่า “คนที่ดีต่อเรา เราก็ตีต่อ, คนที่ไม่ดีต่อเรา เราก็ตีต่อด้วย” นอกจากนี้ เล่าจื้อยังสอนให้เอาชนะความแข็งแกร่งด้วยความอ่อนโยน (Gentles overcome strengths) ดัง

คำกล่าวของเล่าจื้อที่ว่า “เมื่อคนเราเกิดนั้น เขาอ่อนและไม่แข็งแรง, แต่เมื่อตาย เขาแข็งและกระด้าง, เมื่อสัตว์และพืชยังมีชีวิต ก็อ่อนและตัดได้, แต่เมื่อตาย ก็เปราะและแห้ง, เพราะฉะนั้นความแข็งและความกระด้าง จึงเป็นพวกพ้องของความตาย, ความอ่อนและความสุภาพ จึงเป็นพวกพ้องของความเป็นด้วยเหตุนี้ เมื่อกองทัพแข็งกร้าว จึงแพ้ในสงคราม..เมื่อต้นไม้แข็ง จึงถูกโค่นลง, สิ่งที่ใหญ่และแข็งแรง จะอยู่ข้างล่าง, สิ่งที่สวยงามและอ่อนโยน จะอยู่ข้างบน...” (คุณ โทซันธ, 2537, น. 168) ความอ่อนน้อมถ่อมตัวและความอ่อนโยนจึงเป็นคุณสมบัติสำคัญของนักปกครองที่มีคุณธรรม ดังที่ปรากฏในคัมภีร์เต๋าเต็กเก็งบทที่ 8 ว่า ผู้มีคุณธรรมสูงส่ง เหมือนน้ำที่มีคุณูปการต่อทุกสรรพสิ่ง แต่หาได้เป็นปฏิปักษ์กับสิ่งใด แม้น้ำจะอยู่ในที่ที่ผู้อื่นดูถูกว่าต่ำก็ตาม ดังนั้นคนมีคุณธรรมจึงพร้อมที่จะดำรงตนไว้ที่ไหนก็ได้ แม้จะไม่มีใครต้องการ ก็พึงปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์ เป็นมิตรและไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน คำพูดคำจানাเชื่อถือ ปกครองบ้านเมืองด้วยความสุจริต ยุติธรรม การกระทำใดๆจึงสำเร็จได้ด้วยจังหวะเวลา และไม่ต้องแข่งขัน เปรียบเทียบกับผู้อื่น แม้ปราศจากสิ่งตอบแทนใด ๆ ดังนั้นจึงมักจะไม่มี ความผิดพลาดและไม่ถูกนิทากล่าวร้าย (Lok Sang Ho, 2002, p. 15)

จากพื้นฐานเรื่องความอ่อนน้อมถ่อมตนดังกล่าวข้างต้น เล่าจื้อได้กล่าวถึงหลักที่นักปกครองควรปฏิบัติไว้ในบทที่ 17 ของคัมภีร์เต๋าเต็กเก็งว่า รัฐบาลที่ดีมีอยู่ 3 ประเภท คือ

- 1) รัฐบาลที่ปกครองประชาชนโดยที่ประชาชนไม่รู้ว่าตนเองถูกปกครอง เพราะรัฐบาลที่ดำเนินการตามคติเสรีนิยมบวกกับธรรมชาตินิยมอย่างแท้จริง
- 2) รัฐบาลที่ปกครองประชาชนด้วยวิธีสร้างความดีให้ประชาชนเห็น ประชาชนก็สวดที่ว่ารัฐบาลนั้นดี แต่ไม่ประเสริฐเท่าข้อหนึ่ง

3) รัฐบาลที่ใช้อำนาจกดขี่ประชาชนและเกี่ยวข้องเกี่ยวกับความเป็นอยู่ ส่วนตัวของประชาชนจนประชาชนไม่เป็นตัวของตัวเอง แบบนี้เล่าจึงถือว่าเป็นข้อที่ เลวที่สุด (Le Guin, 2011, p. 36)

นอกจากนี้ ในบทที่ 67 ของคัมภีร์เต๋าเต็กเก็ง เล่าจื๊อยังสอนว่า นักปกครองหรือรัฐบาลไม่ควรทำสิ่งที่ล้าหน้าประชาชน รัฐบาลที่ไม่ทำสิ่งที่ล้าหน้า ประชาชนย่อมเป็นผู้นำประชาชนโดยแท้จริง ดังคำกล่าวของเล่าจื๊อที่ว่า “ฉันมี ดวงอยู่ 3 ดวงที่ทะนุถนอมเอาไว้ คือ ความเมตตา ความประหยัด และการทำอะไรไม่ให้เห็นล้าหน้าประชาชน ผู้มีเมตตาย่อมเป็นผู้แก่กล้า ผู้ที่รู้จักประหยัด ย่อมเป็นผู้โศกทรัพย์สมบูรณ์ ส่วนผู้ที่ทำอะไรไม่เอาเด่นล้าหน้าประชาชนย่อมเป็นผู้ นำประชาชนโดยแท้จริง” (Le Guin, 2011, p. 99) ถ้าทำได้ตามหลักการนี้ เล่าจื๊อเห็นว่า รัฐบาลที่ปกครองประชาชนโดยที่ประชาชนไม่รู้สึกรับว่าถูกปกครอง คือให้ทุกอย่างเป็นไปตามธรรมชาติ นับว่าเป็นรัฐบาลที่ดีที่สุด และรัฐบาลทุก รัฐบาลควรถือเอาเต๋าเป็นอุดมคติ เมื่อถือเอาเต๋าเป็นอุดมคติ ย่อมไม่ต้องพึ่งกำลัง กองทัพมาเสริม สร้างความเกรียงไกรเพราะข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า ถ้าเราชนะผู้อื่น ด้วยกำลังย่อมจะต้องถูกผู้อื่นเขาสนองตอบด้วยกำลังในอีกโอกาสหนึ่ง เช่นเดียวกัน เล่าจื๊อจึงเน้นให้นักปกครองดำเนินตามวิถีแห่งเต๋า คือ ธรรมชาติ เพราะเต๋านำทางมนุษยชาติกลับคืนสู่ตัวเองเช่นเดียวกับที่ลำธารและหุบเขาส่งน้ำ ไปยังแม่น้ำและมหาสมุทร จึงเป็นไปไม่ได้ที่คน ๆ หนึ่งจะกอบโกยเอาสรรพสิ่ง เข้ามาสู่ตนเองจะมีชีวิตที่สมบูรณ์และมีสติปัญญาที่เหนือกว่าคนอื่นได้ เหมือนกับ ลำธารและหุบเขาที่ไม่สามารถปฏิเสธน้ำในแม่น้ำและทะเลได้ฉันนั้น (Yuan, 2010, p. 126)

3.4 หลักการแห่งความเข้าใจตัวเอง การเอาชนะตนเอง และความพอเพียง

เล่าจื้อสอนให้ครองชีวิตอย่างสงบ ไม่ให้ใช้สติปัญญาสร้างสิ่งที่ไม่จำเป็น แต่ให้อนุรักษ์ธรรมชาติ ใช้ชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติเสมือนน้ำที่ปรับตัวเข้ากับทุกพื้นที่ ไหลลงสู่ที่ต่ำ ไม่ทำอะไรที่ฝืนธรรมชาติ ให้ใช้ชีวิตแบบสันโดษ ดังทัศนะของเล่าจื้อที่ว่า

“คนที่เขย่งเท้าเพื่อที่อยู่เหนือคนอื่น ผู้นั้นย่อมยืนอยู่ได้ไม่นาน คนที่ก้าวเท้ายาวเกินไปเพื่อจะล้ำหน้าคนอื่นย่อมไปได้ไม่ไกล คนที่อวดอ้างตัวเองว่ามีพระเดชพระคุณ กลับจะกลายเป็นคนถูกเนรคุณไม่มีคนนับถือ”

“ชื่อเสียง เกียรติยศกับชีวิต สิ่งไหนจะมีค่ากว่ากัน ได้ชื่อเสียงและลาภยศ แต่ต้องสละชีวิตสิ่งไหนจะให้โทษมากกว่ากัน ฉะนั้นผู้ใคร่ได้ของที่ตนรักใคร่ย่อมต้องลงทุนใช้จ่ายไปมาก ผู้ที่เก็บงำสิ่งที่มีค่าไว้มาก เมื่อยามฉิบหายก็ฉิบหายไปมากด้วยเหตุผล ดังกล่าวนี้พึงเป็นผู้รู้จักพอ คนที่รู้จักพอย่อมไม่เกิดความละอายขายหน้าภายหลัง เขาผู้นั้นมีชีวิตอยู่ได้ยาวนาน” (พจนานุกรมจีน, 2523, น.168)

จากหลักการดังกล่าว อาจสรุปเป็นจริยธรรมการครองชีวิตได้ 4 ประการ คือ 1) จี้อใจ คือ รู้จักตัวของตนเองให้ถูกต้อง 2) ชี้อแข่ง คือ ชนะตัวเองได้ 3) จี้อจก คือ มีความรู้จักพอด้วยตนเองไม่ทะเยอทะยาน และ 4) จี้อเต้า คือ มีเต้าเป็นอุดมคติ (พจนานุกรมจีน, 2523, น.168) จะเห็นว่า คำสอนเล่าจื้อคล้ายกับคำสอนในพระพุทธศาสนาเรื่องสันโดษและการสละโลภภัยวิสัย ยิ่งดำเนินชีวิต

สอดคล้องกับธรรมชาติ ความสุขในชีวิตก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ดังคำกล่าวของ เล่าจื๊อที่ว่า “ตราบโดที่มนุษย์ฝืนธรรมชาติ สันติสุขจะเกิดขึ้นไม่ได้” ถ้ามนุษย์ใช้สติปัญญาสร้างวัตถุแปลกปลอมใหม่มาช่วยกิเลสของคน จะเป็นภัยต่อสังคมของมนุษย์เอง เพราะภัยของความฉลาดยิ่งทำให้คนห่างไกลจากเต๋า ดังนั้น เล่าจื๊อได้วางหลักการปฏิบัติเพื่อการดำรงชีวิตไว้ห้าประการ คือ ประการแรก รู้จักพอ คือ สันโดษ มีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่ายไม่โลภจะเกิดสุข ประการที่สอง ปฏิบัติตามหลักปัญญาญาณ ประกอบด้วย การรู้จักและเข้าใจทางกฎธรรมชาติ เตรียมตัวเตรียมใจให้สงบ เพื่อรับกับสถานการณ์ชีวิตทุกรูปแบบ การรู้จักตัวเอง ตามความรู้ ภูมิปัญญา และความสามารถเฉพาะตนที่มีขอบเขตจำกัดไม่เท่ากัน การปรับตัว คือ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ปรับตัวเสมือนน้ำที่แปรสภาพไปตามลักษณะของภาชนะ แต่น้ำยังคงคุณภาพของตนอย่างมั่นคง การปรับตัวมี 2 ลักษณะ คือ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งนั้นและปรับสิ่งนั้นให้เข้ากับตัวเรา ประการที่สาม การมองโลกในแง่ดี คือการดำเนินชีวิตในจุดที่ดีในสิ่งที่ผู้อื่นเห็นว่าเลว โดยการมองหลายมิติ ประการที่สี่ การใช้ความรู้เพียงเล็กน้อยให้เกิดประโยชน์ เป็นนายความรู้ และ ประการที่ห้า การมีเต๋าเป็นอุดมคติ คือ ดำเนินชีวิตแบบเต๋า เมื่อพบกับความอิสระ ความสุขความเรียบง่ายและมีความสุขแม้ในสภาพที่น่าจะเป็นทุกข์ (ลำดวน ศรีมณี, ม.ป.ป., น.104-107)

จากหลักการเรื่องการเอาชนะตนเอง และการปรับตัวเสมือนน้ำที่แปรสภาพไปตามลักษณะของภาชนะ แต่คงคุณภาพของตนอย่างมั่นคงนั้น เล่าจื๊อเน้นการให้อภัย พร้อมระบุว่า ให้เอาชนะความชั่วด้วยความดี ดังคำกล่าวของเล่าจื๊อที่ว่า “บุคคลผู้รักสันติภาพ ต้องไม่ยินดีในการชนะข้าศึกด้วยการเข่นฆ่าเพื่อนมนุษย์, เราดีต่อคนที่ดีต่อเรา แต่คนที่ร้ายต่อเรา เราก็ดีต่อเขาเหมือนกัน แล้วคน

ทุกคนก็จะกลายเป็นคนดี” และ “จงทำดีมีเมตตาทั้งแก่ผู้ที่ทำดีต่อเรา และผู้ที่ไม่ทำดีต่อเรา, ถ้าใครรัก รักบ้าง ชังอย่าชังตอบ จงแผ่เมตตาให้แก่ทั้งมิตรและศัตรู, การทำชั่วตอบผู้อื่นเป็นความเลว 2 เท่า” (คุณ โทซันธ, 2537, น.168) จากหลักการนี้ อาจกล่าวได้ว่า ผู้ปฏิบัติตามหลักการนี้ ถือว่าเป็นคนดีในทัศนะของเล่าจื้อ ดังที่เล่าจื้อจำแนกมนุษย์ไว้ 2 ประเภท คือ ประเภทแรก คือ สาธุชน หมายถึง ผู้ที่รู้จักนำเต๋าที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ รู้จักควบคุมจิตใจให้อยู่ในสภาวะที่บริสุทธิ์ ดุจทารกแรกเกิด ไม่ให้มีอารมณ์ขุ่นมัวทำให้จิตใจฟุ้งแผ่ว อยู่เหนือโลกธรรม ไม่มัวเมาในอารมณ์ภายนอก คือให้มีจิตมั่นคงด้วยสมาธิรู้จักการดำรงชีวิตตามหลักปฏิบัติของเล่าจื้อ และ ประเภทที่สอง คือ ทุรชน คือ ผู้มีเต๋าแต่ลืมเต๋าโดยสิ้นเชิง จึงปฏิบัติตนเป็นตุรชนและปฏิบัติตนในทางที่ชั่ว แต่เต๋ายังเป็นที่พึงของเขายู่ เพราะเต๋าเป็นบ่อเกิดของสิ่งทั้งหลายก็ตั้งอยู่ในเต๋านั้นเอง ดังคำสอนของเต๋าที่ว่า “สรรพสิ่งเกิดจากเต๋า เต๋าก็เป็นจุดเริ่มต้นของจักรวาล เพราะฉะนั้นมนุษย์จึงกำเนิดจากเต๋า ดังนั้น เมื่อต้องการศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ จึงต้องศึกษาที่เต๋านั้นเอง เพราะเต๋ายู่ในฐานะ เมื่อได้ตัวมารดายอมทำให้รู้จักบุตรของมารดาด้วย เมื่อรู้จักบุตรจงละ หันมารักษาตัวมารดาเอาไว้ วางตนให้อยู่ในความสงบ ปิดความสัมพันธ์กับอารมณ์ของอายตนะ” (ประสิทธิ์ กุลบุญญา และ รัตนะ ปัญญาภา, 2547, น.133-134)

การที่จะเอาขณะตนเองได้ เล่าจื้อสอนให้ปรับเปลี่ยนมุมมองให้เกิดทัศนคติเชิงบวกหรือคิดในเชิงสร้างสรรค์ หรือแตกต่างจากผู้อื่น คือ ให้มองจุดดีในสิ่งที่คนอื่นเห็นว่าเลว เช่น คนชอบความรวย ไม่ชอบความจน แต่เล่าจื้อสอนให้มองว่า ยิ่งรวยก็ยิ่งทุกข์ เงินไม่สามารถซื้อความสุขที่เป็นอมตะได้ ยิ่งรวยยิ่งเพิ่มภาระ ความห่วงกังวลก็จะมีมากขึ้น ยามสมบัติเสียหายก็จะโศกเศร้ารุนแรงกว่าคนจน โดยนัยนี้ เล่าจื้อ กำลังสอนให้ถ้อยสันโดษ ใช้ชีวิตเรียบง่ายแต่จิตใจสูงส่ง (simple life and high thinking) ดังนั้น ความสันโดษและการเอาขณะตนเองจึง

เป็นคำสอนที่เป็นไปพร้อมกัน ดังคำกล่าวเล่าจื้อที่ว่า 1) ผู้ที่รู้จักพอชื่อว่าผู้ร่ำรวย 2) ผู้ไม่ตกอยู่ในอำนาจของความอยากชื่อว่า ผู้ยืนยง 3) ผู้ชนะตนเองชื่อว่า เป็นผู้เข้มแข็ง 4) ผู้รู้จักตนเองชื่อว่าผู้มีปัญหา (สุรินทร์ การะนนท์ และ ประสิทธิ์ กุลบุญญา, 2543, น. 101)

ความเข้าใจตัวเองและการเอาชนะตนเอง จะก่อให้เกิดคุณสมบัติประการหนึ่งในตัวมนุษย์ คือ ความสงบเสงี่ยม กล่าวคือ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ดังที่เล่าจื้อกล่าวไว้ว่า “จงรู้จักอยู่ข้างหลัง แล้วจะเป็นผู้อยู่ข้างหน้า ประชาชนเท่านั้นมีความรู้สึกพอใจและเป็นสุขในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่มีความผิตใจจะยิ่งใหญ่ไปกว่าการยอมตนให้แก่ความทะเยอทะยาน ไม่มีความวิบัติใจจะยิ่งใหญ่ไปกว่าความไม่พอใจในส่วนที่เป็นของตน” ยิ่งไปกว่านั้น ความอ่อนน้อมถ่อมตน หรือความอ่อนโยนยังเป็นคุณลักษณะของน้ำที่เล่าจื้อสอนให้มนุษย์ถือเป็นแนวปฏิบัติ เพราะเล่าจื้อถือว่า สิ่งมีอิทธิฤทธิ์ที่สุดคือความอ่อน ไม่มีวิธีอื่นใดที่จะเอาชนะหัวใจมนุษย์ได้ดีกว่าความอ่อนโยน ในโลกนี้ไม่มีอะไรอ่อนไปกว่าน้ำ แต่น้ำก็เป็นของมีกำลังที่สุด ไม่มีอะไรจะทำลายบ้านเรือนหรือชีวิตได้เหมือนน้ำ น้ำสามารถทำลายของแข็งเช่นหินได้ น้ำสามารถปราบได้จนกระทั่งไฟ แต่น้ำก็ให้ประโยชน์แก่ทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่พยายามแก่งแย่งกับสิ่งใด และกักขังอยู่ที่ต่ำที่สุดซึ่งเป็นที่ใกล้เตา (สุรินทร์ การะนนท์ และ ประสิทธิ์ กุลบุญญา, 2543, น. 101) สิ่งที่เป็นความดีสูงสุดเปรียบเสมือนน้ำที่หล่อเลี้ยงสรรพสิ่งและไม่เป็นปฏิปักษ์กับสิ่งเหล่านั้น (Zhiming, 2010, p.85) หลักคำสอนของเล่าจื้อดังกล่าวมาทั้งหมด อาจสรุปลงในหลักในการดำเนินชีวิต มี 4 ประการ (พจนานันท์, 2523, น.168) คือ จื่อใจ คือ รู้จักตัวของตัวเองให้ถูกต้อง จื่อเซง คือ ชนะตัวเองให้ได้ จื่อจก คือ มีความรู้จักพอด้วยตนเอง และจื่อเต้า คือ มีเต้าเป็นอุดมคติ ซึ่งคุณธรรมสี่ประการนี้ก็เปรียบเทียบกับ

น้ำ ดังที่เล่าจื๊อกล่าวว่า “ความดีสูงสุดก็เหมือนน้ำหล่อเลี้ยงสรรพสิ่งและแต่ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อสิ่งใด แม้จะอยู่ในที่ต่ำต้อยสกปรกก็ตาม นั่นจึงเท่ากับการเข้าถึงเต๋า” (Zhiming, 2010, p.172)

4. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

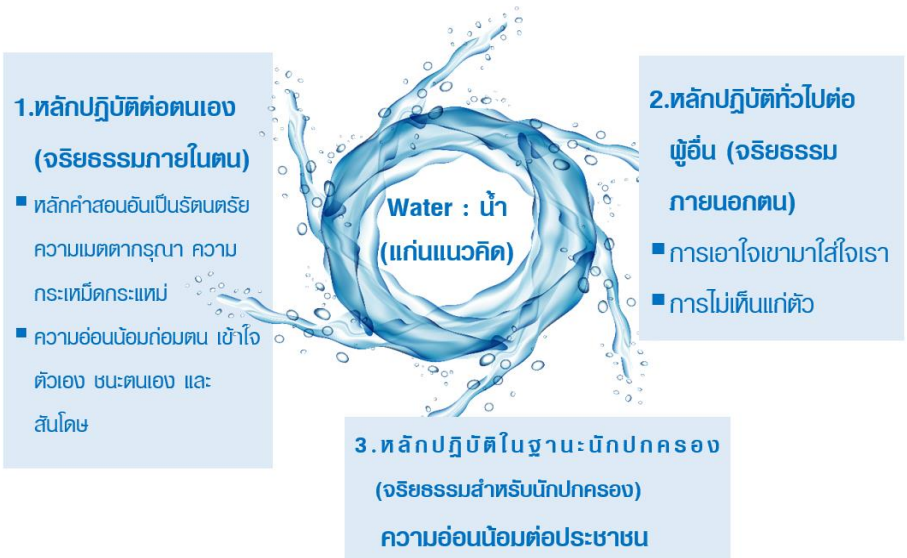
จากเนื้อหาข้างต้น อาจสรุปเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องน้ำในลัทธิเต๋า พื้นฐานลัทธิเต๋าเชื่อว่า ชีวิตเกิดจาก “เต๋า” ซึ่งเป็นพลังอำนาจที่หลั่งไหลเอิบอาบสรรพสิ่ง แต่ไม่ยึดถือสิ่งใดเป็นเจ้าของ ทำงานอย่างนุ่มนวลเพื่อให้สรรพสิ่งดำเนินไปด้วยดี มีลักษณะดุจกฎธรรมชาติ คือสภาพที่เป็นไปโดยธรรมชาติ อันเป็นที่กำเนิดและจุดสุดท้ายของชีวิต และสิ่งในธรรมชาติที่เล่าจื๊อกล่าวถึงบ่อยมาก คือ น้ำ น้ำคือสิ่งที่อ่อนโยนที่สุดและเข้มแข็งที่สุด เช่น ทะเล มหาสมุทรมีความยิ่งใหญ่แต่ไม่ยึดติดและปรับตัวไหลลงสู่ที่ลุ่มต่ำสุด มนุษย์จึงควรทำตนให้สอดคล้องกับธรรมชาติและเป็นมิตรกับธรรมชาติจึงจะมีความสุขที่แท้จริงตามวิถีที่เรียกว่า “บรรลุน้ำเต๋า”

2. โลกทัศน์และชีวทัศน์ตามจากแนวคิดเรื่องน้ำในลัทธิเต๋า จากแนวคิดของเล่าจื๊อข้างต้น อาจสรุปได้ว่า ลักษณะคนดีและชีวิตที่มีสุขสูงสุด คือ บุคคลที่ใช้ชีวิตเรียบง่าย อ่อนน้อม ไม่ขัดขวางขัดแย้งต่อกฎธรรมชาติหรือเต๋า ดังที่เล่าจื๊อกล่าวว่า “คนดีที่สุดมีลักษณะเหมือนน้ำ น้ำทำประโยชน์ให้แก่ทุกสิ่ง และไม่พยายามแก่งแย่งแข่งดีกับสิ่งใด ๆ เลย น้ำซึ่งอยู่ในที่ต่ำที่สุด ซึ่งเป็นที่ใกล้เต๋า” สิ่งทั้งหลายเจริญเติบโตขึ้นมาด้วยน้ำ แต่น้ำไม่พยายามจะเลื่อนตัวเองให้ไปอยู่ระดับสูง น้ำกลับพอใจอยู่ในที่ต่ำที่ทุกสิ่งทุกอย่างพยายามหลีกเลี่ยง นี่แหละคือลักษณะหรือธรรมชาติของ “เต๋า” (พจนานุกรมจีน-ไทย, 2523, น.168) ด้วยเหตุนี้ชีวิตที่เป็นไปเรียบง่าย ไม่มีการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น ปล่อยให้ไปไปตามกฎธรรมชาติ ไม่มีการดิ้นรนเพื่อแสวงหาตำแหน่งหน้าที่ ให้เกิดอำนาจแก่ตน ทำ

ประโยชน์ให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนคือชีวิตที่มีสุขสูงสุดตามธรรมชาติของ
เล่าจื้อ

3. การประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องน้ำในลัทธิเต๋าในการดำเนินชีวิต ตาม
แนวคิดดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปเป็นหลักการประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องน้ำในลัทธิ
เต๋าในการดำเนินชีวิตตามภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1: การประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องน้ำในลัทธิเต๋าเพื่อการดำเนินชีวิต

เอกสารอ้างอิง

- คุณ โทซันธ. (2537). *วิถีแห่งเต๋า*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- दनัย ไชยโยธา, จิตต์ เพือก่อง, อรุณ หวานนุ่ม, และสุบรรณ ชันเงิน. (2519). *ศาสนาสากล*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ณู แก้วโอภาส. (2542). *ศาสนาโลก*. กรุงเทพฯ: สายส่งสุขภาพ.
- ประสาร พลเยี่ยม และ สุรพันธ์ ทับสุวรรณ. (2521). *ทฤษฎีการเมืองและจริยศาสตร์ตะวันออก*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ประสิทธิ์ กุลบุญญา และ รัตน์ะ ปัญญาภา. (2547). *จริยศาสตร์*. อุบลราชธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- พจนา จันทร์สันติ. (2523). *วิถีแห่งเต๋า*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- ลำดวน ศรีมณี. (ม.ป.ป.). *จริยธรรมและจริยศาสตร์ตะวันออก*. กรุงเทพฯ: พุทธชาติ.
- สุรินทร์ การะนนท์ และ ประสิทธิ์ กุลบุญญา, (2543). *ความจริงของชีวิต*. อุบลราชธานี: วิทยาออฟเซทการพิมพ์.
- เสถียร โปธินันทะ. (2514). *เมธีตะวันออก*. กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- หลวงวิจิตรวาทการ. (2494). *ศาสนาสากลฉบับพิสดาร*. พระนคร: ส.ธรรมภักดี.
- Le Guin, U.K. (2011). *Lao Tzu Tao Te Ching: A Book about the Way of the Power of the Way*. Bostan: Shambhala.
- Lok Sang Ho. (2002). *The Living Dao: The Art and Way of Living A Rich & Truthful Life*. Hong Kong: Lingnan University.

Mitchell, S. (1988). *Tao Te Ching*. New York: Happer & Row.

Zhiming, Yuan. (2010). *Lao Tzu and The Bible: A Meeting
Transcending Time and Space*. (Translated by Chen
Shangyu). London: Authorhouse.